

ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9
ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

STRATEGY FOR DEVELOPING PEOPLE PARTICIPATION IN CONSERVATION OF THE PHUPHADAEN
ECO - TOURISM SOURCE, SAKON NAKHON PROVINCE : A CASE STUDY IN BAN DONG NOI, HOUSE
GROUP 9, DONG MAFAI SUB - DISTRICT, MUEANG DISTRICT, SAKON NAKHON PROVINCE

10

นิพนธ์ วงศ์กาฬสินธุ์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ การุณย์ลักษณ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น 2) พัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น 3) ศึกษาผลการพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 55 คน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร การมีส่วนร่วมในบ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ก่อนการสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมโดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82)

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร การมีส่วนร่วมในบ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้โดยการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สภาพปัญหาโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ได้มีประเด็นยุทธศาสตร์ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) การพัฒนาทักษะบุคลากร 2) การส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน 3) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และได้ โครงการ 2 โครงการ คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาฐาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

** คณะกรรมการบริหารหลักสูตร สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to investigate the state and a way to the development of people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, 2) to develop a strategy for development of people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, and 3) to examine the result of developing people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province as a case after the development strategy implementation. The target group was 55 people selected by purposive sampling. The instruments used were a questionnaire and a workshop. Data were analyzed qualitatively and quantitatively. Statistics used were frequency and percentage. The findings were as follows:

1. The participation state in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province before the implementation of the strategy was found that 63.27% of them participated in all the aspects. Considering it by aspect, 44.73% of them participated in thinking, 51.63% in planning, 89.09% in operating, 59.63% in responsibility, 96.73% in receiving benefits and 37.82% in follow – up and assessment.

2. Through SWOT Analysis with the target group, a strategy to develop people participation in conserving the Phuphadaen eco-tourism source, Sakon Nakhon Province by having the Dong Noi village, house group 9, Dong Noi sub-district, Mueang Sakon Nakhon district, Sakon Nakhon province was created into 3 stratagems: 1) development of personnel's skill, 2) promoting a stable and sustainable career and 3) sustainable conservation of natural resources and the environment, and into 2 projects: 1) a workshop on eco-tourism and management and participation in management of eco-tourism and 2) a study trip in the Phuphan development study center according to the royal project.

3. People participation in conserving the Phuphadaen eco – tourism source, Sakon Nakhon province after the development strategy implementation was found at the high level (89.70%).

Keywords: People participation, Phuphadaen eco-tourism source conservation, Sakon Nakhon province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นแนวทางในการนำมาแก้ไขปัญหา และการพัฒนาสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยสามารถประสบความสำเร็จได้อย่างดี จากการรายงานจำนวนนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2548 พบว่า มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยในปี พ.ศ.2547 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยทั้งสิ้น 11,650,703 คน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 16.46 ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวร้อยละ 60.37 เป็น นักท่องเที่ยวที่มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 14.07 ทั้งนี้ในปี พ.ศ. 2547 นักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน 4,057.85 บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 7.51 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548, หน้า 5 - 6) เมื่อพิจารณาถึงหมวดค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว พบว่า หมวดค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเงินมากที่สุดในแต่ละวัน คือ หมวดค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก คิดเป็นร้อยละ 28.32 รองลงมา ได้แก่ หมวดค่าที่พัก ค่าอาหารและเครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 8.13 วัน และค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 4,057.85 บาทต่อคนต่อวัน จึงก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 384,359.77 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 24.28 จากจำนวนนักท่องเที่ยวข้างต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ร้อยละ 67.39 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและร้อยละ 29.40 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ จำนวน 1,451 แห่งของประเทศไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548, หน้า 5 - 6)

จากข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงความนิยมของนักท่องเที่ยวในการพักผ่อนหาความเพลิดเพลินในพื้นที่ธรรมชาติ และยังสะท้อนให้เห็นสิ่งที่เป็นห่วงอีกประการหนึ่ง คือ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการท่องเที่ยวที่ไม่ได้รับการจัดการดูแลอย่างเหมาะสม ทำให้ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศเสื่อมโทรมหรือด้อยคุณค่าลงไป ดังนั้น การหาแนวทางในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อรักษาระบบนิเวศและ

สิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมีความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการพยายามในการหาหนทางให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เรื่องธรรมชาติ ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมอีกทั้งให้ได้รับความพึงพอใจจากการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ระบุว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism Development) เป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกนำมาพิจารณาเพื่อส่งเสริม พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาสุขภาพ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม และป้องกันไม่ให้เกิดแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ จะต้องถูกทำลายไป อันจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและส่งผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นสร้างรายได้งาน อาชีพ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, หน้า 17)

ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อันเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นโดยมีแนวโน้ม 2 ประการมาบรรจบกัน คือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและแนวโน้มของนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยหรือท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้แก่นักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่นและผู้ประกอบการ ดังนั้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่าง กระแสอนุรักษ์และกระแสพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่นักท่องเที่ยวในด้านระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อมหรือต่อสังคม หรือต่อชุมชนนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นวิธีหนึ่งในการแก้ปัญหาเรื่องการสร้างรายได้ การกระจายรายได้และการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว และส่งผลให้ความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวดำรงอยู่ได้ คงทนตลอดไป ในส่วนภาครัฐมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวภายใต้กรอบของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับแผนการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีการกำหนดทิศทางและมาตรการการส่งเสริมและพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งป้องกันและควบคุมปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่จะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งออกมาในรูปของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งมีการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการอนุรักษ์และพัฒนา สามารถนำไปใช้เป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศโดยบรรจุในแผนพัฒนาประเทศทั้งใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542 – 2544 และ 2545 – 2549 ตามลำดับ และวาระแห่งชาติของรัฐบาลปัจจุบันโดยเฉพาะจากการประกาศนโยบายของคณะรัฐมนตรี ในสมัยนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรเกี่ยวกับนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สนับสนุนการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันในลักษณะที่ทำให้คนมีภารกิจดูแลป่าให้มีความยั่งยืน และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2554 ณ ห้องประชุม 202 อาคารกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้มอบนโยบายการปฏิบัติราชการให้แก่ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าส่วนราชการ/รัฐวิสาหกิจ ในสังกัดโดยเน้นย้ำให้น้อมนำเอาพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ เกี่ยวกับการป้องกัน ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในรูปแบบต่าง ๆ มาเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยส่วนหนึ่งของนโยบายดังกล่าวนี้ คือ ให้มีการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม การเพิ่มขีดความสามารถให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเสริมสร้างกลไกการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดสู่ชุมชนในฐานะเจ้าของทรัพยากร (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544, หน้า 26-28)

กรมป่าไม้ในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ป้องกัน รักษาทรัพยากรธรรมชาติด้านป่าไม้ของประเทศ ได้จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555- 2558 โดยมีความสอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2555-2558 โดยแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมโยงกับพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 มาตรา 16 และตามนโยบายรัฐบาลที่ 5 ว่าด้วยนโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและ นโยบายที่ 5.1 ว่าด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า โดยมีเป้าประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อให้พื้นที่ป่าไม้ได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของประชาชน 2) สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ ป้องกัน ฟื้นฟู และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรป่าไม้ เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และ 3) สนับสนุนให้มีการรักษาฐานทรัพยากรป่าไม้และจัดการที่ดินป่าไม้เพื่อใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมพร้อมทั้งพัฒนาระบบการให้บริการด้านป่าไม้ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และในปี พ.ศ.2552 กรมป่าไม้ได้จัดทำโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูผาเด่น จังหวัดสกลนคร มาจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลา

ในการดำเนินการเพียง 1 เดือนจึงทำให้โครงการนำร่องดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมป่าไม้, สำนักแผนงานและสารสนเทศ, 2554, หน้า 37 - 38)

ภูผาแต่น เป็นชื่อของภูเขาส่วนหนึ่งที่ตั้งบนเทือกเขาภูพาน ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 554 เมตร มีความงดงามทางธรรมชาติด้านป่าไม้ จากสภาพป่าไม้ที่เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรังหรือป่าแดง ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าภูลือชัย ป่าภูเพ็ก ป่าสงวนแห่งชาติป่าดงพญาไฟและป่าดงกะเมือ เป็นพื้นที่ที่อยู่ในความควบคุมดูแลของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ได้มีการดำเนินโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร โดยได้ดำเนินการในพื้นที่หมู่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร เพียงหมู่บ้านเดียวมาแล้วแต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นทำให้การดำเนินการไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามสำหรับบริเวณผืนป่า “ภูผาแต่น” แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ และพรรณไม้และสัตว์ป่าต่าง ๆ ภูผาแต่นจึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพที่ยังมีความบริสุทธิ์ สมบูรณ์ โดยมีเนื้อที่ประมาณ 9,000 ไร่ และจากการที่กรมป่าไม้ได้จัดทำโครงการนำร่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร มาจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืน แต่ด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาดังกล่าวในการดำเนินการเพียง 1 เดือนจึงทำให้โครงการนำร่องดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการที่จะดำเนินการเพื่อต่อยอดโครงการดังกล่าว ด้วยการดำเนินการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอันจะนำไปสู่การกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่มีเจตนารมณ์ให้สิทธิชุมชนในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่อไป

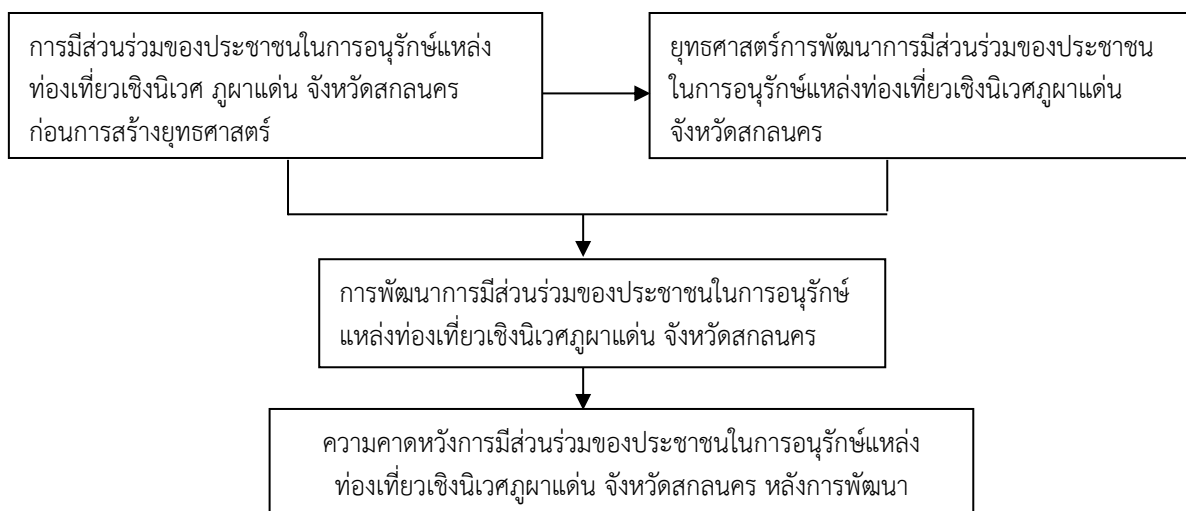
ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแต่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนครในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ไว้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์ ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 6) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ไว้ดังนี้

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 361 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 337 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 24 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ไว้ดังนี้

2.2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.2.3 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 55 คน ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 คน และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตด้านตัวแปร ไว้ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการคิด 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 4) การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ 5) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 6) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้มีระยะเวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 4 เดือน โดยกำหนดออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

4.1 การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2557 รวม 1 เดือน

4.2 การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน มีนาคม 2557 รวม 1 เดือน

4.3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม 2557 รวม 2 เดือน และประเมินในเดือนกรกฎาคม

4.4 การปรับปรุงเผยแพร่ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ในช่วงเดือน กรกฎาคม 2557 รวมเวลา 1 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมกันของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา เครื่องมือในการวิจัยใช้แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยแบบบันทึกการสนทนา การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) และการระดมสมอง (Brain Storming) โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

ขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์ เครื่องมือในการวิจัยใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. วิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
3. ดำเนินการร่างแบบสอบถาม โดยนำประเด็นที่ได้ศึกษามาจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. นำเสนอร่างแบบสอบถามให้ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และตรวจสอบความถูกต้องตามกรอบแนวคิดของการวิจัย
5. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม
6. นำแบบสอบถามปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
7. ประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร
8. จัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ถึงกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในพื้นที่บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร และกลุ่มข้าราชการในหน่วยงานสำนักบริหารทรัพยากรป่าไม้ที่ 6 สาขานครพนม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามตามประเด็นคำถามและการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
3. นำแบบสอบถามกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อนการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ตอนที่ 2 ผลการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเทคนิค SWOT Analysis ระดมความคิดเห็นและประชุมย่อย

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า ก่อนการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ

(89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82)

2. การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว 1 เดือน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70) โดยแยกพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (78.91) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (88.00) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (92.36) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (84.36) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (98.91) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (95.64)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยขอเสนอผลการอภิปรายการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัญหาของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น โดยรวมร้อยละ (63.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสรุปได้ดังนี้ ด้านการมีส่วนร่วมในการคิด ร้อยละ (44.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ร้อยละ (51.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ร้อยละ (89.09) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร้อยละ (59.63) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ร้อยละ (96.73) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ร้อยละ (37.82) เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ว่าด้วยการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ให้มีศักยภาพ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้คงความสมบูรณ์เป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง และเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตของชุมชนและสังคมไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่ โดยมีวิสัยทัศน์ประเทศไทยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบคลุมอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรมสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” โดยกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาประเทศ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล มีการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบแบ่งปันวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด และทักษะในการประกอบอาชีพ แต่ทั้งนี้ประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังซึ่งสอดคล้องกับงานการวิจัยของอนุชา ปัญจพันธ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสอดคล้องของแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตำบลผาซำน้อย กับแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาที่สำคัญ คือ การบุกรุกพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติ เกิดไฟไหม้ป่า ขาดมาตรการการควบคุมเสี่ยงอีกทีของนักท่องเที่ยว ขาดป้ายสื่อความหมายของธรรมชาติ เส้นทางเดินป่ายังไม่ปลอดภัยขาดประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์รวมทั้งชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพียง 2 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก 2) การจัดการด้านการส่งเสริมให้ภาคเอกชนหรือประชาชนท้องถิ่นเข้ามาลงทุน ส่วนแนวทางการจัดการที่ไม่สอดคล้องอีก 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากร

แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 2) การจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น 3) การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการท่องเที่ยว 4) การจัดการการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยวในส่วนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษา บ้านดงน้อย หมู่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร โดยกลุ่มเป้าหมายมีข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหาและสามารถปฏิบัติได้คือ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น และด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากสาเหตุดังกล่าวนี้ เนื่องจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยมีมาตรฐานที่ชัดเจน ให้ยกเลิกการท่องเที่ยวในพื้นที่เปราะบาง สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในเขตอนุรักษ์ สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศนอกเขตอนุรักษ์ในเขตพื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่เอกชน และเขตชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามขอบเขตของขีดความสามารถที่รองรับได้สนับสนุนการพัฒนา กลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และโครงข่ายการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระดับกลุ่มพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน สนับสนุนการจัดระบบข้อมูลข่าวสารในการเดินทาง เพื่อใช้ในการจัดการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแต่ละพื้นที่ การกำหนดมาตรการการป้องกันและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เข้มงวดมากขึ้น สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพตรวจสอบ และการจัดการมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท่องเที่ยว สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรในการวางแผนและจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่นจะต้องดึงเอาถึงภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับชุมชน องค์กรหรือระดับประเทศเพื่อใช้เป็นกระบวนการพัฒนาซึ่งต้องอาศัยคนเป็นกลไกหลักสอดคล้องกับทฤษฎี เมทนีสุดติ (2543, หน้า 28) ได้กล่าวถึงลักษณะแนวทางการมีส่วนร่วม ดังนี้ 1) การร่วมคิด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางแผนโครงการ วิธีการติดตาม การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์ 2) การร่วมตัดสินใจ ได้แก่ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรม หรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด 3) การร่วมปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การเข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ เป็นต้น 4) การร่วมติดตามและประเมินผล ได้แก่ เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้ว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแลรักษา และประเมินผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการและสอดคล้องกับเสนอ ดิยาว (2543, หน้า 99-101) ได้กำหนดกลยุทธ์ไม่ได้เริ่มที่ตัวกลยุทธ์ แต่เริ่มที่วิสัยทัศน์ซึ่งมีลำดับขั้น คือ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และแผนการดำเนินงาน และยังสอดคล้องกับ กุลธนาพงศ์ (2543, หน้า 10-11) มีขั้นตอนการวางแผนกลยุทธ์ ประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กร การกำหนดยุทธศาสตร์ขององค์กร การกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนกลยุทธ์ และการแปลงยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติรวมทั้งสอดคล้องกับไควท์ พวงงาม (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงการสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหาปัญหาในการท่องเที่ยวและสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย ขั้นตอนที่ 2 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนตั้งแต่ร่วมกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ เป้าหมายและวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้ได้แผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของชุมชนท้องถิ่นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย ขั้นตอนที่ 3 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด ขั้นตอนที่ 4 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยว ตามขีดความสามารถของตนเอง หรืออาจร่วมลงทุนในรูปแบบสหกรณ์ ขั้นตอนที่ 5 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงาน หรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการปรับปรุงระบบการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขั้นตอนที่ 6 ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมติดตาม ประเมินผลแผนงานหรือโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น จังหวัดสกลนคร ภายหลังการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาแล้ว 2 เดือน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูผาแด่น โดยรวมอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 89.70)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ภูเขาเด่น เป็นการพัฒนาที่ถูกทางเพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเสริมสร้างการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวนี้ ควรเป็นแกนกลางในการสร้างความร่วมมืออย่างฉันทามติกับประชาชนในพื้นที่โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นตัวประสานความร่วมมือ ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชน

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงควรเข้าไปดำเนินสร้างและกระตุ้นให้ประชาชนสามารถสร้างรายได้ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เลี้ยงตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการขอรับการสนับสนุนกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ในด้านงบประมาณของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนได้จัดทำกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

2.1 ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่นควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติโดยแท้จริงตั้งแต่การสร้างนโยบายไปจนถึงการจัดทำแผน และการนำโครงการมาใช้ การประเมินผลและการตรวจสอบผลการดำเนินงานร่วมกัน

2.2 การร่วมกันพัฒนาระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวควรตอบสนองความต้องการของประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยแท้จริง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวได้มีโอกาสรับผลประโยชน์นั้นโดยทั่วหน้ากัน โดยไม่อิงผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลที่จะขัดกับความรู้สึกที่ดีของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร ในด้านต่าง ๆ เช่น การให้บริการ การจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2 ควรศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มารับบริการในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภูเขาเด่น จังหวัดสกลนคร

3.3 ควรมีการศึกษาวิธีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในชุมชนเพื่อนำมาเพิ่มรายได้ของประชาชนในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2549). *การจัดการป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: ส่วนผลิตสื่อป่าไม้.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2550). *ข้อมูลหน่วยจัดการต้นน้ำ*. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เข้าถึงได้จาก <http://www.fca16.com/weblog/blog.php>.
- กระทรวงวิทยาศาสตร์, เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2542). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ "Ecotourism"*. กรุงเทพฯ: กองส่งเสริมและเผยแพร่.
- กองอนุรักษ์, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: อลชา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). *การดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์ปริ้นติ้ง.
- _____. (2545). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- _____. (2548). *รายงานสถิตินักท่องเที่ยวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กุลธนา ธนาพงศธร. (2543). *องค์การและการบริหาร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). *การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. เข้าถึงได้จาก <http://www.idis.ru.ac.th/>.
- ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ. (2543). *ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติ : กรณีศึกษา วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารราชวชิร*.
- วิทยานิพนธ์ วท.ม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสนาะ ตีเยาว์. (2543). *หลักการบริหาร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนุชา ปัญจจันทร์. (2545). *การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาตำบลผาซำน้อย อำเภอปาง จังหวัดพะเยา*.
- การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.